

1996-11-01

รายงานสิ่งแวดล้อม : "ฉนิคช พิลพ" ฤตสฬหกรรมกัยปัญหาลัองแวดล้อมชุมชน

ออย ฬนจ เดช

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/cuej>

Part of the [Environmental Sciences Commons](#)

Recommended Citation

ฬนจ เดช, ออย (1996) "รายงานลัองแวดล้อม : "ฉนิคช พิลพ" ฤตสฬหกรรมกัยปัญหาลัองแวดล้อมชุมชน," *Environmental Journal*: Vol. 1: Iss. 6, Article 4.

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/cuej/vol1/iss6/4>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Environmental Journal by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

"ฟินิกซ์ พัลพ" อุตสาหกรรมกับ ปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน

ชาว น้ำพองบุกกระทรวงอุตสาหกรรม ไร่ผล กรมโรงงาน กระโดดอุ้มฟินิกซ์ พัลพ พาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ หน้าสิ่งแวดล้อม ฉบับวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2539 ชี้ให้เห็นกรณีตัวอย่างของการพัฒนาโดยใช้หลัก เศรษฐศาสตร์เป็นตัวตัดสิน เกิดการกระจายอุตสาหกรรมสู่ชนบทอย่างขาดความระมัดระวัง ถึงแม้ว่าโรงงานจะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นและช่วยสร้างงานให้แก่ชุมชนในละแวกนั้น แต่

ในด้านกลับกันส่งผลให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและเป็นการทำลายวิถีชีวิตหรือสังคมชนบทแบบดั้งเดิม

ปัญหาการปล่อยน้ำทิ้งของโรงงานผลิตเยื่อกระดาษ บริษัท ฟินิกซ์ พัลพ แอนด์ เพเพอร์ จำกัด (มหาชน) ซึ่งมีปัญหาต่อเนื่องมาจากปี พ.ศ. 2535 ยังคงทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านในชุมชนใกล้เคียงกับโรงงานมาเป็นระยะ ๆ จากเหตุการณ์เมื่อวันที่ 3 กันยายน 2539 ชาวบ้านประมาณ 60 คน จาก 8 หมู่บ้านที่อาศัยอยู่รอบ ๆ โรงงาน เดินทางไปยังสำนักงานอุตสาหกรรม จังหวัดขอนแก่น เพื่อร่วมตกลงแก้ไขปัญหากับโรงงานฟินิกซ์ ฯ แต่สุดท้ายชาวบ้านต้องพบกับความล้มเหลวในการตกลงแก้ไขปัญห เพราะทั้งสองฝ่ายมองความเสียหายที่ได้รับต่างกัน โดยทางโรงงานมองว่าความเสียหายที่เกิดจากผลกระทบจะเป็นความเสียหายของพืชและสัตว์ทางการเกษตรเท่านั้น ในขณะที่ชาวบ้านมองว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนอกจากพืชและสัตว์ทางการเกษตรต้องรวมถึงการเสื่อมสภาพของดินที่ได้รับผลกระทบจากโครงการโปรเจกกรีน

โรงงานผลิตเยื่อกระดาษฟอกขาว บริษัท ฟินิกซ์ พัลพ แอนด์ เพเพอร์ จำกัด (มหาชน)

เมื่อไม่สามารถตกลงกันได้ ชาวบ้านจึงร้องเรียนไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งสำนักงานสิ่งแวดล้อม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งสำนักงานได้ส่งเจ้าหน้าที่ไปตรวจสอบสภาพข้อเท็จจริงพร้อมทั้งเก็บตัวอย่างน้ำและดินรอบ ๆ โรงงานส่งไปตรวจที่ห้องปฏิบัติการ เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2539 และได้ผลสรุปว่า น้ำทิ้งจากโครงการโปรเจกกรีนโกลด์สไปยังพื้นที่ไร่นาของชาวบ้านจริง

ในขณะที่อยู่ระหว่างการตกลงกันของทั้งสองฝ่าย เกิดเหตุการณ์ไม่คาดคิดขึ้นในตอนกลางคืนของวันที่ 10 กันยายน 2539 เมื่อมีการพังทลายของคันดินที่บ่อน้ำทิ้งเก่าที่อยู่ทางทิศเหนือของโรงงาน ซึ่งบ่อน้ำนี้มีเนื้อที่ประมาณ 6-8 ไร่ ลึกประมาณ 3 เมตร และมีน้ำอยู่เต็มบ่อ ทำให้น้ำไหลทะลักผ่านกองเก็บขยะมูลฝอยของโรงงาน พร้อมทั้งชะล้างเอาขยะมูลฝอยและน้ำเสียในบ่อบำบัดกำจัดขยะมูลฝอยไหลลงพื้นที่ของชาวบ้านและห้วยโจด

การเรียกร้องครั้งล่าสุดโดยตัวแทนชาวบ้านมากกว่า 100 คน จำนวน 85 ครอบครัว จาก 6 หมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วย บ้านคำบอน, บ้านกุดน้ำใส, บ้านโคกสูง, บ้านโนนขามแป, บ้านหนองบัวน้อย และบ้านคำบางพัฒนา ต.โคกสูง อ.อุบลรัตน์ จ.ขอนแก่น ได้เข้าพบนายปรีชา อรรถวิวัฒน์ ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม เพื่อยื่นหนังสือร้องเรียนให้กระทรวงอุตสาหกรรมช่วยเป็นผู้ประสานงานกับโรงงานพินิคฯ ให้จ่ายค่าชดเชยสำหรับผลผลิตข้าวรวมเป็นเงินทั้งสิ้น 5,500,000 บาท และพื้นที่ที่เสียหายจำนวน 2,000 ไร่ ซึ่งได้แก่ พื้นที่ในหมู่บ้านคำบอนจำนวน

นาข้าวที่อยู่บริเวณรอบ ๆ ห้วยโจด

25 ครอบครัว และในพื้นที่บ้านกุดน้ำใส, บ้านโนนขามแป, บ้านโคกสูง, บ้านหนองบัวน้อย และบ้านคำบางพัฒนา รวมทั้งสิ้น 60 ครอบครัว ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวเพาะปลูกข้าวแล้วตาย ข้าวไม่แตกกอหรือแตกกอและออกรวงแต่ไม่มีเมล็ดข้าว ดินเค็ม แข็งกระด้าง และบ่อปลาตื้นเขิน

พร้อมกันนี้ในหนังสือร้องเรียนยังขอให้โรงงานหยุดการปล่อยน้ำทิ้งที่ผ่านการบำบัดแล้วลงห้วยโจด ซึ่งตามข้อตกลงในมาตรการควบคุมด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ของสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมที่กำหนดให้โรงงานหยุดปล่อยน้ำลงห้วยโจด ในวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2539 เพราะน้ำที่โรงงานปล่อยออกมาแล้วไหลลงห้วยโจด เป็นต้นเหตุให้พื้นที่เพาะปลูกบริเวณใกล้เคียงห้วยโจดไม่สามารถใช้การได้

นอกจากนี้ยังยื่นข้อเสนอให้

โรงงานจัดทำน้ำที่ไม่ใช่ น้ำทิ้งจากโรงงานมาให้ชาวบ้านที่มีนาข้าวอยู่ติดกับห้วยโจด เพื่อทดแทนการใช้น้ำจากลำห้วยดังกล่าว อีกทั้งต้องยุติการปล่อยทิ้งลงไปในแปลงยูคาลิปตัสในโครงการโปรเจกกรีน เนื่องจากน้ำทิ้งที่ใช้ในโครงการซึมเข้าสู่ที่นาของชาวบ้านที่อยู่รอบ ๆ โครงการ

อุตสาหกรรมขยายเปลี่ยนวิถีชีวิตดั้งเดิม

จากการเข้าเยี่ยมชมโรงงานพินิคฯ และลงไปดูพื้นที่เพาะปลูกของชาวบ้านที่ได้รับความเสียหายระหว่างวันที่ 14-16 ตุลาคม ชาวบ้านในพื้นที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับความเดือดร้อนที่ได้รับอย่างสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงที่ปรากฏ

“เมื่อก่อนน้ำในห้วยโจดใส ชาวบ้านไปหาปูหาปลา ใช้เป็นน้ำอาบ น้ำกินได้ แต่ต่อมาราว ๆ ปี พ.ศ. 2525 น้ำเริ่มดำ โดยเฉพาะที่ห้วยโจดพันธุ์

นายบัวสา พุทธแก้ว ผู้ใหญ่บ้านบ้านห้วยโจด

ปลาก็ลดน้อยลง ปลาที่หามาได้มีกลิ่นไม่กล่ำกิน เรื่องกลิ่นนี้แรก ๆ ที่ตั้งโรงงานเหม็นมากกว่านั้นมันทำให้แสบคอ แสบจมูก คอแห้ง เดี่ยวนี้ได้กลิ่นน้อยลง แต่ก็ไม่เคยมีชาวบ้านเจ็บป่วย เพราะกลิ่นจากโรงงานนะ” นายบัวสา

พุทธแก้ว ผู้ใหญ่บ้านวัย 40 ปี แห่งบ้านห้วยโจด ต.กุดน้ำใส อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น เล่าถึงสภาพลำห้วยโจด และความเป็นอยู่ในสมัยก่อนที่โรงงานยังไม่เข้ามาตั้งให้ฟัง พร้อมทั้งบอกว่า ในช่วงที่โรงงานเข้ามาตั้งใหม่ ๆ ชาวบ้านที่อยู่ในละแวกใกล้เคียงโรงงาน รู้สึกดีใจที่จะได้งานทำโดยไม่ต้องเข้าไปใช้แรงงานในกรุงเทพฯ โดยเฉพาะคนหนุ่ม-สาว และหนุ่มบัวสาก็เป็นหนึ่งในผู้สมัครที่ได้เข้าไปทำงานในโรงงานของพินิคฯ ในครั้งนั้นด้วย

“ความรู้สึกลึก ๆ ของผมบอกตามตรงว่าไม่ชอบโรงงาน เพราะถ้าชอบก็คงไม่ลาออกจากโรงงานหรอก หามาตั้ง 9 ปี แต่ทุกวันนี้เราอยู่กันด้วยภาวะจำยอม เพราะมันไม่รู้จะทำอย่างไร ทางพินิคฯ เขาแก้ปัญหาให้จริง แต่มันเป็นการแก้ไขเฉพาะหน้าเท่านั้น ผมว่าที่ผ่านมามีบริษัทเขาไม่มีการวางแผนที่ดีแล้วมันจะแก้ได้อย่างไร

สมัยนี้ผมยอมรับว่าคนมีเงินเท่านั้นจึงจะสามารถมีชีวิตอยู่อย่างสุขสบายได้ แต่ถ้าสิ่งรอบตัวมันเสียก็ไม่มีความสุขหรอก” นั่นคือความรู้สึกที่ผู้ใหญ่บ้านห้วยโจดมีต่อโรงงานและความเป็นอยู่ในปัจจุบัน

เมื่อถามถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องที่ชาวบ้านไปร้องเรียน ผู้ใหญ่บ้านบ้านห้วยโจดตอบด้วยสีหน้ายุ่งยากว่า

“มีชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนจริง เพราะน้ำจากโครงการโปรเจกกรีนไหลลงนาข้าว ทำให้พื้นที่เพาะปลูกเสียหายใช้การไม่ได้ แต่ก็มีชาวบ้าน บางรายที่นาข้าวไม่ได้เสียหายสามารถทำนาได้ตามปกติ แต่เห็นคนอื่นได้เงินก็อยากได้บ้าง เลยไปเรียกร้องด้วย ตรงนี้ผมว่ามันไม่ยุติธรรมกับบริษัท แต่ก็ไม่รู้จะทำอย่างไร มันลำบากใจนะเพราะทุกวันนี้พวกลูก ๆ หลาน ๆ เข้าไปทำงานในโรงงาน ส่วนพ่อแม่มันก็ทำนาทำไร่ไปเรื่อย ๆ พอเกิดเรื่องข้าวในนาเสียหาย

น้ำทิ้งจากโรงงานนำมาใช้รดต้นยูคาลิปตัสในโครงการ “โปรเจกกรีน”

พ่อแม่ที่ทำนา ก็เรียกร้องค่าเสียหาย ส่วนลูกก็ยังทำงานต่อไป”

“โปรเจกกรีน” ความล้มเหลวที่นำเสียดาย

“โปรเจกกรีน”เป็นโครงการที่นำน้ำทิ้งที่ผ่านการบำบัดแล้วไปใช้ในการปลูกยูคาลิปตัส มีพื้นที่สำหรับเพาะปลูกประมาณ 3,000 ไร่ ซึ่งเมื่อก่อนมีชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการ 200 ราย มีพื้นที่ 1,400 ไร่ แต่ปัจจุบันเหลือเพียง 126 ราย เพราะการเรียกร้องที่เกิดขึ้นจึงทำให้บริษัทพินิคชฯหยุดยั้งการขยายโครงการไว้ก่อน ส่วนอีกประมาณ 2,200 ไร่ เป็นส่วนของบริษัท ซึ่งมีพื้นที่อยู่รอบ ๆ บริษัทในรัศมีประมาณ 2 กิโลเมตร โดยพื้นที่ทั้งสองส่วนสามารถรองรับน้ำที่ผ่านการบำบัดแล้วไปใช้ได้ประมาณ 15,000 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน โดยการวางท่อส่งน้ำเข้าสู่เขตพื้นที่เพาะปลูกเป็นระยะทางรวม 35

มร. เอส. เค. มิตตล รองกรรมการผู้จัดการ บริษัท พินิคช พัลพ แอนด์ เพเพอร์ จำกัด (มหาชน)

กิโลเมตร ในขณะที่โรงงานปล่อยน้ำเสีย ออกมาถึงวันละ 20,000-25,000 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน ดังนั้นน้ำเสียส่วนที่เหลือใช้จากโครงการดังกล่าวจึงต้องปล่อยลงห้วยโจดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

จากข้อเรียกร้องในปีนี้ ซึ่งเป็นข้อร้องเรียนที่ต่อเนื่องมาจากปี พ.ศ. 2538 สามารถแยกออกได้ 2 ประเด็นใหญ่ คือ ปัญหาพิษผลในนาและไร่ที่ปลูกแล้วเสียหาย และปัญหาพื้นที่ทำกินเสียหายไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้ เนื่องจากน้ำที่โรงงานปล่อยลงสู่โครงการโปรเจกกรีนซึมเข้าพื้นที่ทำกินของชาวนา ทำให้เกิดปัญหาดินแข็งและเค็มประกอบกันไป

ม.ขอนแก่นและม.มหาสารคาม เร่งศึกษาเพื่อแก้ไข

การแก้ปัญหาดังกล่าว มร. เอส เค มิตตล รองกรรมการผู้จัดการ กล่าว ว่า แบ่งการแก้ปัญหาออกเป็น 2 ระยะ คือ การแก้ไขในระยะเร่งด่วนได้ร่วมมือกับราชการจังหวัดขอนแก่น โดยรองผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่นได้มอบหมายให้กรมพัฒนาที่ดินศึกษาวิจัยและค้นคว้า ถ้าผลออกมาว่าเสียหายจริง พินิคชฯ จะพัฒนาที่ดินให้แก่เกษตรกรเหล่านั้น เพื่อให้สามารถใช้ที่ดินทำการเพาะปลูกได้ ส่วนพิษผลที่ได้รับความเสียหายบริษัทได้จ่ายเงินค่าชดเชยไปแล้วบางส่วน แต่ยังเหลือบางรายที่ยังตกลงเรื่องค่าเสียหายไม่ได้ ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการตกลง คาดว่าจะแล้วเสร็จเร็ว ๆ นี้

สำหรับการแก้ไขในระยะยาว มอบหมายให้มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยมหาสารคามศึกษาผลกระทบของโครงการโปรเจกกรีน ซึ่ง

ในส่วนของศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีระยะเวลา 3 ปี และได้ดำเนินการผ่านมาแล้ว 1 ปี จากผลการวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่สรุปผลออกมาบางส่วนพบว่า ดินบริเวณพื้นที่ของชาวบ้านที่มาร้องเรียนบางส่วนดินเสียหรือใช้การไม่ได้ตั้งแต่ก่อนที่น้ำจากโครงการโปรเจกกรีนจะซึมเข้าไปและบางพื้นที่มีโอกาสที่จะเกิดการสะสมของคลอไรด์ที่มากับน้ำทิ้งจากโรงงานได้ แต่ยังสรุปผลที่แน่นอนไม่ได้ เพราะดินที่อยู่รอบบริเวณโรงงานมีทั้งหมด 8 ชุด ต้องเก็บไปศึกษาทั้งหมด จึงทำให้การดำเนินงานล่าช้า ส่วนการศึกษาของมหาวิทยาลัยขอนแก่น รายงานผลทุก ๆ 6 เดือน แต่ขณะนี้ผลยังไม่ออกมา

กลิ่นและสีปัญหาที่แก้ยาก

นอกจากสองปัญหาหลักที่ถูกร้องเรียนแล้วยังมีปัญหาลื่นของน้ำที่ต่างไปจากสีน้ำธรรมชาติและกลิ่นที่ฟุ้งกระจายออกจากโรงงานไปสู่ชุมชนใกล้เคียง

“ที่ผ่านมาเราพยายามในการแก้ปัญหาโดยการใส่คลอรีนแก๊ส ซึ่งเป็นสารที่มีคุณสมบัติในการฟอกขาวที่ดีที่สุดและมีราคาถูก แต่ก่อให้เกิดสารไดออกซิน ซึ่งสารตัวนี้เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดมะเร็ง ดังนั้นบริษัทจึงลดการใช้คลอรีน โดยการนำเอาคลอรีนไดออกไซด์มาใช้แทนจนปัจจุบันใช้คลอรีนแก๊สเพียง 30% และมั่นใจว่า สารไดออกซินไม่ก่ออันตราย เพราะคลอรีนไดออกไซด์ทำให้เกิดไดออกซินน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับคลอรีนที่ทำให้เกิดได้มากกว่าถึง 50 เท่า” นายยงยุทธ ตั้งศิริกิจ ผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายสิ่งแวดล้อม

ให้รายละเอียด

นอกจากนี้ผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายสิ่งแวดล้อมยังกล่าวเพิ่มเติมว่า สีของน้ำทิ้งที่ผ่านการบำบัดแล้วที่ปล่อยออกมาจากโรงงานที่มีลักษณะสีเทาปนเขียวเกิดจากลินินที่สกัดจากเยื่อไม้ ซึ่งเป็นสารอินทรีย์ ไม่ได้มีส่วนผสมของโลหะหนักแต่อย่างใด และได้มาตรฐานตามข้อกำหนดของกรมโรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม คือ มีค่า BOD อยู่ที่ 5-7 ppm ซึ่งโดยปกติทั่วไปมาตรฐานน้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรมต้องมีค่า BOD ไม่เกิน 20 ppm แต่จากรายงานผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของ

พินิคฯ สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมกำหนดน้ำทิ้งที่พินิคฯ สามารถปล่อยออกสู่แหล่งน้ำสาธารณะได้ต้องมีค่า BOD ไม่เกิน 10 ppm ดังนั้นน้ำที่ปล่อยออกไปสามารถนำไปใช้ได้ แต่สาเหตุที่ชาวบ้านไม่นำไปบริโภคอุปโภคเป็นเพราะสีของน้ำที่ผิดไปจากธรรมชาตินั่นเอง บริษัทพยายามปรับปรุงคุณภาพของน้ำให้ปริมาณสีและสารเกลือแร่ต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อดินลดลงซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการศึกษาโดยการจ้างบริษัทที่ปรึกษา 3 บริษัท แต่ยังไม่สามารถให้รายละเอียดในขณะนี้ได้ ดังนั้นการแก้

ปัญหาเฉพาะหน้าจึงนำน้ำที่ผ่านการบำบัดแล้วมาใช้ในพื้นที่ของโครงการโปรเจกกรีน

ส่วนปัญหากลิ่นที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อชาวบ้านที่อยู่ในรัศมี 5 กิโลเมตร เป็นกลิ่นของ “Mercaptan” ที่เกิดจากการต้มเยื่อ ซึ่งเป็นธรรมชาติของโรงงานผลิตเยื่อกระดาษที่ต้องมีกลิ่นจากการต้ม แต่ต้องอยู่ในปริมาณที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้ที่ได้รับกลิ่น เพียงแต่สร้างความรำคาญให้เท่านั้น เพราะเท่าที่ผ่านมายังไม่มีคนงานที่ทำงานในโรงงานหรือชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงโรงงานเจ็บป่วยเพราะสาเหตุจากการสูดดมกลิ่นที่ปล่อยออกจากโรงงาน และตามปกติกระทรวงสาธารณสุขและกรมควบคุมมลพิษจะมาตรวจสอบกลิ่นที่ปล่อยออกมาอย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งบริษัทจัดให้มีการตรวจสอบสุขภาพชาวบ้านที่อยู่รอบโรงงานปีละ 2 ครั้ง โดยเจ้าหน้าที่ของกระทรวงสาธารณสุข ขณะเดียวกันโรงงานกำลังติดต่อบริษัทเครื่องกรองอากาศมาติดตั้ง

บทเรียนที่เกิดจากกรณีบริษัทพินิคฯ นับเป็นปัญหาดัวอย่างระหว่างชุมชนกับโรงงานอุตสาหกรรมที่มาจากขยายฐานอุตสาหกรรมสู่ภูมิภาคที่จำเป็นต้องเพิ่มมาตรการความปลอดภัยด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นควบคู่กับการใช้วิถีชีวิตดั้งเดิม

น้ำเสียที่ผ่านการบำบัดแล้วก่อนปล่อยลงสู่ห้วยโจด